

Ten byt byl moje srdce

10.5.2011 Host str. 40 Na návštěvě
Aleš Palán Knihovna Václava Havla

Na návštěvě v nakladatelství Literární salon

Secesní dům na pražském Žižkově je pro salony zřejmě stvořený — majitelky domu pořádají ve sklepních prostorech komorní setkání věnované recitaci a klasické hudbě a ve druhém patře sídlí nakladatelství Literární salon. Vydavatelka Tereza Riedlbauchová dokonce několik roků literární salon sama provozovala. To byl ale příběh jiného domu...

Literární salon? Není to nějaký relikv z devatenáctého století? Pochopitelně že ano. Tereza se k této inspiraci hrdě hlásí a hned mi ji předvádí.

Těžká přepravka je naplněna zhruba sedmdesáti starými sešity, ve kterých jsou vepsány deníky Anny Lauermannové-Mikschové, pozapomenuté spisovatelky publikující pod pseudonymem Felix Téver, která vedla od osmdesátých let devatenáctého století vlastní literární salon v domě na Jungmannově náměstí. Po dobu čtyřiceti let jeho trvání se u ní scházeli básníci, výtvarníci, profesori a politici, jmenovitě například Julius Zeyer, Zdenka Braunerová, Jaroslav Goll, F. A. Šubert, Otakar Theer, Jiří Karásek ze Lvovic a v závěru i bratři Čapkové. Deníky si Lauermannová vedla průběžně, ale v různých obdobích s větší či menší intenzitou, přesto je to inspirativní čtení. A právě tyto záznamy přivedly Terezu k myšlence zkusit něco podobného.

Deníky si zapůjčila od pravnuka provozovatelky salonu, který stále bydlí v bytě, kde se salony konávaly. Tereza dnes neskrývá svůj sen zpracovat deníky v rámci komentovaného výboru a vydat je knižně. Činnosti Anny Lauermannové-Mikschové se ve své práci Salon dvou století nedávno věnoval i historik Robert Sak; samotné deníky však při práci k dispozici neměl.

Dnes u mě společnost O vzniku a zániku literárního salonu Terezy Riedlbauchové psal loňský Host v čísle 7. Proto jen stručně. „Ze začátku to byla spíše recese,“ říká Tereza. Přestěhovala se na Loretu a měla krásný velký pokoj s výhledem, o který se chtěla podělit s ostatními a přinést jim vytržení ze všednosti. Předpokládala, že se anachronismus ve formě literárních salonů neosvědčí, ale od začátku se u ní začalo scházet mnoho hostů. „Byt bylo moje srdce, kam mohl kdokoliv přijít,“ říká Tereza trochu romanticky, ale takový pocit přece k devatenáctému století patří. Na salony chodilo pár desítek návštěvníků (většinou známí nebo známí známých), jednou dokonce přes padesát lidí, ale to už se do bytu nemohli ani vejít. Autoři, kteří zde vystupovali, často říkali, že to bylo jedno z nejlepších čtení v jejich životě. Proč? Poetika domácího prostředí, krásné místo v centru Prahy, soustředění, žádné rušivé vlivy zvenku jako v literárních kavárnách a samozřejmě kouzlo osobnosti provozovatelky salonu. Salon skončil svou činností proto, že dům, kde Terezina rodina žila od třicátých let dvacátého století, koupil nový majitel a má s ním jiné záměry, mimo jiné vybudování **Knihovny Václava Havla**.

Moje další otázka nad banánovou krabicí plnou starých deníků je nevyhnutelná: Vedete si sama vlastní deníky? „Ne, jen si ze všech večerů schovávám podklady,“ říká Tereza a nechává mě nahlédnout do šanonu. Kromě plakátků a fotografií jsou tu například i jmenové seznamy lidí, kteří na Loretu chodili. „U Lauermannové-Mikschové je mimochodem nejasné, kdy začíná salon a kdy je to jen návštěva. Někdy píše: Dnes u mě společnost. Ale jindy je těžké určit, co salon je a co už není.“ Debuty, debuty, debuty „Nemáte hlad? Nechcete kus nějaké buchty nebo aspoň tatrunku?“ zeptá se mě Tereza po hodině, kdy sedím v jejím pokoji a společně se probíráme vzpomínkami, deníky a knihami. V tu chvíli ji nevidím jako mladou básničku a literární historičku, ale jako starostlivou provozovatelku literárního salonu, kde ke knize neodmyslitelně patří i něco na zub. Protentokrát se spokojím s těmi knihami...

Zatímco literární salony jsou odloženy ad akta, Literární salon se má čile k světu. Jde o malé nakladatelství, které se z pořádání salonů doslova vylouplo. „Na Loretě četlo několik mladých autorů, kteří nemohli najít nakladatele. Zkoušela jsem je prosazovat v zavedených nakladatelstvích, ale bez úspěchu,“ vzpomíná Tereza. Před pěti lety, v době, kdy zrovna odjela do Paříže, začala na dálku zakládat v Praze nakladatelství se záměrem vydávat básnické prvotiny začínajících autorů a oslovila sedm autorů, kteří salon navštěvovali a četli tam své první literární pokusy. Někteří odmítli s tím, že rukopis ještě nemají připravený, Daniel Soukup vydal svůj debut v Hostu, ale tři z nich se stali prvními autory nově vznikajícího nakladatelství: Viktor Špaček, Jan Brabec a Simona Racková. U trojice pak Tereza zůstala i v dalších letech.

Nakladatelství Literární salon vydalo od roku 2007 dvanáct útlých titulů v nákladu tři sta padesát výtisků. Tereza (s pomocí interních či externích spolupracovníků občanského sdružení Literární salon) dělá veškerou práci související s provozem nakladatelství (shánění grantů a finanční podpory, administrativu, propagaci atp.) a s redakcí textů; spolupracuje ještě s grafikem, který má na starosti typografii, sazbu, ale také výtvarnou podobu každé knihy. Básnickou řadu navrhla Helena Šantavá, jejímž záměrem bylo, aby řada fungovala volně jako celek,

ale zároveň každá kniha byla svým způsobem originál. Dočasně ji od roku 2010 zastupuje Ján Petrovič. Nakladatelství funguje zejména jako nevýdělečná podpora české kultury. „Na každý titul se snažím sehnat peníze tak, abychom se udrželi pokud možno na nule. Knihy poezie se jak známo prodávají velmi málo.“

Za zaznamenání rozhodně stojí způsob komunikace s dalším autorem, debutujícím v roce 2008, který vystupuje pod pseudonymem Jakub Bělan. Ani nakladatelka si totiž není jistá, kdo sbírku Stín (Rozplyneš se) opravdu napsal. Je to skutečně ten plachý básník, který žije u Plzně, drží se v ústraní a ona sama s ním komunikovala jen prostřednictvím e-mailu a jeho fotografii nikdy neviděla? Nebo je to celé mystifikace a autorem knihy je někdo v literárním světě již známý?

I po letech zůstává Literární salon zejména vydavatelem prvotin. Platí to kupodivu i v případě známého bulharského autora Georgiho Gospodinova, kterému v NLN vyšly již dvě prózy, ale sbírka Lapidarium vydaná Literárním salonem je jeho debutem, který výrazně ovlivnil celou básnickou generaci v Bulharsku. Navíc Ondřej Zajac v tomto případě debutoval jako překladatel. Debutem je i sbírka Ondřeje Macury Žaltář — dřív mu sice vyšla ve Tvaru sbírka Indicie, ale napsání Žaltáře jí časově předcházelo. Kniha Evy Oubramové Co zbývá? je zase posmrtný debut, který k vydání připravila Viola Fischerová. Výjimku tvoří druhá knížka Ireny Šťastné Všechny tvoje smrti, která debutovala v Hostu pod jménem Irena Václavíková.

Doby, kdy Tereza oslovovala nezavedené autory, je pryč. Dnes má „obsazeno“ až do roku 2013 a dostává několik desítek rukopisů ročně. Původní řada zaměřená na debuty a mladé autory dostává nový název Overture a v tomto roce v ní vyjde prvotina Wandy Heinrichové Nalomenou a druhá sbírka Milana Šťastného, který debutoval v nakladatelství BB art. Letos dochází k založení nové edice Varia(ce), v níž by měly vycházet básnické sbírky starších autorů či žánrově různorodé texty (glosy, eseje, aforismy). V tomto roce by ve Varia(cích) měla vyjít sbírka Obsidiánoví šílenci Jana Riedlbaucha a na příští rok se plánují záznamy a úvahy bulharského malíře Valentina Popova Bývalý cizinec. V příštím roce by pak měla přijít na řadu ještě třetí edice Bilingva. Tu zahájí bilingvní debut Piliers/Pilíře Aleny Meas, Češky žijící ve Francii a píšící francouzsky (překlad Alena Meas a Tereza Riedlbauchová), jejíž kniha by měla vyjít ve spolupráci s pařížským nakladatelstvím A Verse, které se zaměřuje na začínající a mladé autory.

Obklopeni Francií Kde se zrodila orientace Terezy Riedlbauchové na Francii? Schůzku si ostatně dáváme v krátké české přestávce mezi jejími pobyty v Paříži. „Táta (tedy flétnista a básník Jan Riedlbauch) je velmi orientován na francouzskou kulturu, hraje francouzskou klasiku a čte francouzskou poezii. Přátelili jsme se s rodinou Páleníčkových, přičemž Anne-Marie Páleníčková je Francouzka. Byli jsme Francií pořád obklopeni,“ vysvětluje Tereza.

Sama studovala francouzštinu na gymnáziu i na vysoké škole. Mnoho věcí v životě prý řeší skokem po hlavě a nejinak tomu bylo i s jejím odjezdem do Francie. Nevyšlo jí u nás jedno zaměstnání, a tak si od rodičů půjčila pět set eur, zařídila si studium na Sorbonně a odjela. Po roce studia, kdy si v Paříži přivydělávala i úklidem, začala na Sorbonně pracovat jako lektorka. Tím se jí otevřely pařížské možnosti: vyrazit za kulturou, posedět si v kavárně...

Na Sorbonně dnes Tereza učí českou gramatiku, stylistiku, fonetiku, morfologii a syntax. Vedla i seminář zaměřený na českou literaturu devatenáctého a dvacátého století. „V České republice máme jinou představu, ale svým studentům jsem nejdřív musela sdělit, že existoval nějaký Mácha,“ říká. Při výběru literatury, o které chce se studenty hovořit, musí primárně vycházet z toho, co je přeloženo do francouzštiny. A tolik toho zase není, i Babička a Kytice vyšly teprve nedávno.

Jací studenti se v Paříži o českou literaturu zajímají? Většinou jsou to ti bilingvní, kteří mají české rodiče, ale už vyrůstají v Paříži — pro ně je to pak celkem snadno získaný diplom. Jindy je ale motivace hlubší, třeba zájem o střední Evropu. Jeden francouzský student se k oboru dostal skrze svůj obdiv k Březinovi a Holanovi, další miluje Janáčka a Martinů. V ročníku českého jazyka je na Sorbonně kolem pěti studentů. Univerzita přitom neskrývá záměr češtinu jako obor zrušit, už v tomto roce ji lze studovat jen v kombinaci s němčinou nebo polštinou. Jako samostatný obor čeština existuje ještě na pařížské univerzitě INALCO. Zde je obor zaměřen spíš na ekonomii a právo než na kulturní zázemí, a navíc i tady hrozí jeho omezení či zrušení.

Tereza Riedlbauchová se letos po pěti letech z Paříže vrací. „Po pěti hektických letech si slibuju, že se v létě někde zavřu a budu psát krátké prózy, ale jaký bude výsledek, ještě netuším,“ říká Tereza-autorka. Poezii (vydala dosud čtyři sbírky) bude psát pochopitelně dál, už teď má materiálu zhruba na půlku další knihy. Její nejnověji vydaná sbírka (Velká biskupovská noc, překlad Dimana Ivanova, předmluva Žoržeta Čolaková, Žanet 45, Plovdiv), je přitom stará jen pár dní. Vyšla v Bulharsku a je — jak jinak — bilingvní.